

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Miluše Doškové a soudců JUDr. Vojtěcha Šimíčka a Mgr. Radovana Havelce v právní věci žalobkyně: **M. F.**, zast. JUDr. Ing. Vojtěchem Levorou, advokátem se sídlem Slovanská 136, Plzeň, proti žalovanému: **Městský úřad Domažlice**, se sídlem nám. Míru 1, Domažlice, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 20. 3. 2009, č. j. 57 Ca 110/2008 - 55,

takto:

- I. Kasační stížnost **se zamítá.**
- II. Žalovanému **se nepřiznává** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

Kasační stížností podanou v zákonné lhůtě se žalobkyně jako stěžovatelka domáhá zrušení shora uvedeného usnesení Krajského soudu v Plzni, kterým byly zamítnuty její žádosti o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce pro řízení o její žalobě ze dne 15. 12. 2008, která byla krajskému soudu doručena dne 29. 12. 2008. Krajský soud ve svém usnesení vyšel z toho, že stěžovatelka nedoložila, že nemá dostatečné prostředky, a proto nemohly být její žádosti úspěšné. Celkové příjmy stěžovatelky přesahují výrazně součet životního minima a normativních nákladů na bydlení, z nichž krajský soud ve své úvaze vycházel.

Stěžovatelka proti tomu v kasační stížnosti uplatňuje důvody podle § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále též „s. ř. s.“), namítá tedy nezákonnost spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. Výslovně sice rovněž uvádí, že její námitky jsou podřaditelné pod § 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s. (*vady řízení spočívající v tom, že skutková podstata, z níž správní orgán v napadeném rozhodnutí vycházel, nemá*

oporu ve spisech nebo je s nimi v rozporu, nebo že při jejím zjišťování byl porušen zákon v ustanoveních o řízení před správním orgánem takovým způsobem, že to mohlo ovlivnit zákonnost, a pro tuto důvodně vytýkanou vadu soud, který ve věci rozhodoval, napadené rozhodnutí správního orgánu měl zrušit; za takovou vadu řízení se považuje i nepřezkoumatelnost rozhodnutí správního orgánu pro nesrozumitelnost), vzhledem ovšem k tomu, že brojí proti usnesení, jímž byly její žádosti o ustanovení zástupce a osvobození od soudních poplatků zamítnuty, nepřipadají takové námitky vůbec v úvahu.

Stěžovatelka uvádí, že je již starší osoba, která není právně orientována a která doposud již byla značně zatížena soudními výdaji. Nevěděla, jaký je rozdíl mezi břemenem tvrzení a břemenem důkazním, a proto soudu doložila, jaké jsou její majetkové poměry, ačkoliv v některých ohledech svoje výdaje zcela přesně nekonkretizovala a nerozvedla. Pokud uvedla, že je spoluvlastnicí domu, domnívala se, že již z tohoto faktu samotného plyne, že musí přispívat na jeho opravy a nutnou údržbu, a proto nepovažovala za nutné dokládat výpisy z účtu s rozvedením jednotlivých údajů.

Stěžovatelka je rovněž velmi zatěžována soudními výlohami. V občanskoprávním řízení vedeném u Okresního soudu v Domažlicích pod sp. zn. 5 C 257/2007 ve věci sousedských vztahů byla neúspěšná, a tak jí byla uložena povinnost nahradit protistraně náhradu nákladů řízení v celkové výši téměř 15 000 Kč. Tuto částku uhradila, což ji ještě více finančně zatížilo.

Dále stěžovatelka vysvětluje, proč jí uváděné údaje se ve formuláři, které jí pro účely posouzení jejích majetkových poměrů zaslal krajský soud, naprosto rovnají jí uváděným příjmům. Stěžovatelka totiž nejprve uvedla veškeré nutné výdaje spojené s bydlením, spořením a stravou a zbývající část peněz uvedla v souhrnu jako výdaje na poplatky u lékařů, ošacení a obuv apod. Jde o výdaje sice proměnlivé, avšak jejich výše téměř každý měsíc dosahuje stěžovatelkou uváděných hodnot.

V řízení o kasační stížnosti stěžovatelka – oproti řízení žalobnímu – již dokládá dokumenty, které přesně rozepisují a dokazují její výdaje. Měsíčně stěžovatelka platí zálohu na plyn ve výši 1500 Kč, zálohu na elektrickou energii ve výši 1 535 Kč, platbu za telefonické hovory ve výši cca 300 Kč, platbu do penzijního fondu 500 Kč a platbu na účet stavebního spoření 1500 Kč. Přibližně 4000 Kč vydá stěžovatelka za stravu, nápoje, léky (prodělala úraz páteře) a drogistické zboží. Účtenky za takovéto výdaje si neschovává, a tak je nemůže doložit. Domnívá se však, že jde o sumu průměrnou. Ročně je třeba platit poplatek za odvoz komunálního odpadu ve výši 450 Kč, kvartálně platí stěžovatelka vodné 468 Kč. Vedle toho má stěžovatelka výdaje se soudními řízeními, právním zastoupením, zvyšováním vlastní právní kvalifikace a cestováním k jednáním před soudy. Měsíčně zbude stěžovatelce přibližně 2500 Kč. Ty vynaloží stěžovatelka za poplatky u lékařů, nákup a opravu obuvi a oblečení, výměnu a opravu nezbytných domácích elektrospotřebičů atd.

Závěrem stěžovatelka dodává, že v předmětném žalobním řízení se pouze domáhá svého práva, neboť je poškozována ze strany sousední nemovitosti. Na úhradu soudního poplatku ale nemá peníze, tím méně je má na zastoupení advokátem, které je v tomto řízení dle zákona nezbytné. Domnívá se, že jí advokát měl být ustanoven a měla být rovněž osvobozena od soudních poplatků.

Ze všech uvedených důvodů stěžovatelka navrhuje, aby zdejší soud usnesení krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Nejvyšší správní soud nejprve zkoumal formální náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že kasační stížnost je podána včas. Stěžovatelka je zastoupena advokátem

na základě plné moci, ačkoliv v řízení u Nejvyššího správního soudu o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu na ustanovení zástupce není důvodem pro odmítnutí kasační stížnosti nedostatek právního zastoupení ve smyslu § 105 odst. 2 s. ř. s. (blíže viz závěry rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 Azs 27/2004 - 41, publ. pod č. 486/2005 Sb. NSS). Podobně v rozsudku ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37, dostupném na www.nssoud.cz, judikoval zdejší soud, že v řízení o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu žalobce na osvobození od soudních poplatků není třeba trvat na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ani na povinném zastoupení advokátem. Konečně Nejvyšší správní soud shledal, že jde o rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost přípustná. Důvodnost kasační stížnosti pak posoudil v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů (§ 109 odst. 2, 3 s. ř. s.).

Ze spisu Nejvyšší správní soud zjistil, že napadené usnesení krajského soudu bylo vydáno asistentkou soudce. Nabízí se tak otázka, zda soud rozhodoval ve správném složení. V tomto ohledu sice stěžovatelka sama zůstala bez námitek, avšak jde s ohledem na znění § 109 odst. 3 s. ř. s. o věc, kterou je třeba se zabývat *ex offico*. Nesprávné obsazení soudu by totiž mohlo způsobit zmatečnost řízení ve smyslu § 103 odst. 1 písm. c) s. ř. s. Otázkou, zda je rozhodování o osvobození od soudních poplatků asistentem soudce v souladu se zákonem, se Nejvyšší správní soud již zabýval ve svém rozsudku ze dne 25. 6. 2008, č. j. 4 As 5/2008 - 49, publ. pod č. 1681/2008 Sb. NSS. Z něj vyplývá, že v situaci, kdy rozhodoval o osvobození od soudního poplatku ve věci správního soudnictví asistent soudce [§ 9 odst. 2 písm. e) zákona č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve spojení s § 36a odst. 5 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích], rozhodoval soud v nesprávném obsazení. Tento závěr ovšem soud učinil ve vztahu k zákonu č. 189/1994 Sb., který byl s účinností od 1. 7. 2008 zrušen zákonem č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů. Napadené usnesení bylo vydáno dne 20. 3. 2009, a tedy na věc dopadá právě již zákon č. 121/2008 Sb. Ten pamatuje již i na postavení asistentů soudce v soudním řízení správním. Podle § 10 odst. 3 písm. e) uvedeného zákona je vyšší soudní úředník oprávněn provádět též rozhodování ve věcech soudních poplatků včetně rozhodování o osvobození od soudních poplatků, o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku a o zrušení uvedeného rozhodnutí, s výjimkou případů, kdy uložení povinnosti zaplatit soudní poplatek souvisí s rozhodnutím o věci samé. Ve smyslu ustanovení § 36a odst. 5 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), platí totéž i o asistentech soudců.

Zdejší soud setrvale judikuje, že právo na právní pomoc v řízení před soudy podle čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod není právem absolutním. Toto právo lze realizovat jen za zákonem stanovených podmínek; nelze tedy považovat za nezákonný postup soudu, který zamítne žádost účastníka o ustanovení zástupce z důvodu, že účastník řízení neprokázal předpoklady pro osvobození od soudních poplatků (viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 2. 2004, č. j. 7 Ads 24/2003 - 90, dostupný na www.nssoud.cz). Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. platí, že *účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Příznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka příznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Podle § 35 odst. 8 s. ř. s. navrhovatel, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát; hotové vydaje zástupce a odměnu za zastupování osoby uvedené v odstavci 2 platí v takovém případě stát.*

Z citované dikce § 36 odst. 3 s. ř. s. vyplývá, že účastník musí nedostatek prostředků sám doložit. Povinností soudu není dohledávat za účastníka další eventuální důvody a skutečnosti, pro něž by měl být účastník od soudních poplatků osvobozen. Zdejší soud to vyjádřil ve svém rozhodnutí ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50, publ. pod č. 537/2005 Sb. NSS, tak, že povinnost doložit nedostatek prostředků je jednoznačně na účastníkovi řízení, který se domáhá osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.). Pokud účastník tuto povinnost nesplní, soud výdělkové a majetkové možnosti sám z úřední povinnosti nezjišťuje. Role soudu ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s. je především v tom, že soud porovnává na jedné straně výdělkové a další majetkové a sociální poměry dotyčného účastníka řízení, včetně možnosti opatření si potřebných prostředků, na druhé straně pak výši soudního poplatku se zřetelem na případné další náklady spojené s předmětným řízením před soudem (dokazování, náklady právního zastoupení apod.) či povahu věci samé. Výsledkem této úvahy je pak závěr, zda účastníkovi je možné přiznat osvobození od soudních poplatků či nikoli (k tomu viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 2. 2006, č. j. 4 Ans 3/2005 - 148, www.nssoud.cz, či rozsudek ze dne 25. 3. 2005, č. j. 2 As 72/2003 - 74, publ. pod č. 582/2005 Sb. NSS).

V daném případě je žaloba stěžovatelky ve stávající fázi řízení natolik vadná, že nelze najisto říci, zda se jedná o žalobu ve smyslu § 65 a násl. s. ř. s. (proti rozhodnutí správního orgánu) či žalobu ve smyslu § 79 a násl. s. ř. s. (na ochranu proti nečinnosti správního orgánu). Sazbu poplatků stanoví příloha k zákonu č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. Za žalobu proti rozhodnutí správního orgánu činí poplatek 2 000 Kč, v případě žaloby proti nečinnosti však jen 1000 Kč. Je tedy třeba posoudit majetkové poměry stěžovatelky ve vztahu k oběma částkám (resp. reálně toliko k částce vyšší, která by eventuálně mohla stěžovatelku více zatížit). Tuto částku má uhradit ze starobního a vdovského důchodu, který činí souhrnně 12 078 Kč. Požadovaný poplatek tedy dosahuje méně než šestinu (a možná dokonce méně než dvanáctinu) čistého měsíčního příjmu stěžovatelky. Stěžovatelka rovněž uvádí, že nemá žádné dluhy a je spoluvlastnicí domu. Již v příloze k žádosti o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce uvedla, že zálohu za plyn platí ve výši 1500 Kč a zálohu za elektřinu 1530 Kč měsíčně. Za jídlo, léky a další nezbytnosti utratí 4000 Kč (blíže částku nedokládá a nerozepisuje). Dále uvádí, že opravy bytu, v němž žije, provádí ze stavebního spoření, kam uloží 1500 Kč měsíčně. Totéž zopakovala i v kasační stížnosti (s drobným rozdílem v tom, že zálohu za elektrickou energii uvádí o 5 Kč vyšší). V kasační stížnosti navíc uvádí též platbu ve výši 37,50 Kč měsíčně za svoz odpadu a 117 Kč měsíčně vodné. Zdejší soud konstatuje, že v některých případech je zcela nereálné, aby stěžovatelka precizně doložila účtenky od každé nezbytné komodity, které pravidelně kupuje za účelem uspokojování svých bazálních potřeb. V zásadě však lze vyjít z údajů, které stěžovatelka sama uvádí, neboť nejsou zjevně excesivní. Dohromady tak stěžovatelka za základní životní nezbytnosti (bydlení, potraviny, nápoje, léky, hygiena) utratí 8684,50 Kč. Na nadstavbové potřeby (cestování, telefonie, spoření, sebevzdělávání v právní oblasti, konfekce, elektronika), jejichž úhrada přichází v okamžiku, kdy jsou uspokojeny potřeby základní, zbývá 3 393,50 Kč. I kdyby tedy stěžovatelka neměla naprosto žádné předchozí úspory, může na úhradu poplatku v maximální výši 2 000 Kč naspořit během několika málo týdnů. Stejně tak pokud se týká toho, že stěžovatelka musela v minulosti zaplatit náhradu nákladů řízení v částce 15 000 Kč, jde o částku, která má původ v soudním řízení, které stěžovatelka vedla, a tedy nejde o platbu, která by vyvstala ze zajišťování stěžovatelčích základních potřeb. Navíc stěžovatelka neuváděla, že by v ostatních řízeních, jichž je iniciátorkou, soudní poplatky nehradila. V nyní probíhajícím řízení o kasační stížnosti je navíc zastoupena advokátem (ač to není s ohledem na řečené shora pro daný typ kasační stížnosti nezbytné), jemuž udělila plnou moc, v níž bere na vědomí mu za poskytnuté právní služby zaplatit. I z této skutečnosti tak (byť ji soud uvádí spíše pro dokreslení celkové finanční situace stěžovatelky a nikoliv jako stěžejní argument) plyne, že stěžovatelka je schopna soudní poplatek, který bude jistě nižší

než náklady na právní zastoupení v probíhajícím řízení, uhradit. Proto se zdejší soud domnívá, že soudní poplatek v maximální výši 2 000 Kč sice může stěžovatelce způsobit jistý finanční diskomfort, nicméně neznemožní jí možnost se soudního řízení účastnit docela.

Nad tento rámec je třeba uvést, že krajský soud přesto částečně pochybil, pokud vyšel z toho, že stěžovatelka neunesla břemeno důkazní, co se týče prokázání jejích výdajů, a proto vyšel z částky životního minima a normativních nákladů na bydlení. Z těchto údajů má soud vyjít teprve v krajním případě, kdy sice budou známy příjmy žadatele, ale nebudou známy (či dokázány) jeho výdaje. Každý žadatel totiž může mít rozdílné náklady na uspokojování základních životních potřeb (ty mohou kolísat zejm. se zdravotním stavem žadatele apod.). Rozhodování o osvobození od soudních poplatků musí být přísně individuální a musí přihlížet ke všem okolnostem případu. Nelze se tak spokojit s hodnocením, že stěžovatelku je možno považovat za osobu žijící nad úrovní životního minima. V tomto typu řízení nelze vycházet pouze z mechanického porovnání výše příjmu a částek stanovených předpisy o životním minimu, aniž by byly vzaty v potaz další skutečnosti, mezi nimi i reálná výše životních nákladů (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2004, č. j. 5 Ads 1/2004 - 63, publ. pod č. 321/2004 Sb. NSS). Proto je třeba prioritně vyjít z konkrétní situace žadatelky. Zdejší soud se domnívá, že vzhledem ke zdravotní a sociální situaci stěžovatelky, kterou krajský soud v napadeném rozhodnutí nikterak nepochybnil, jsou výdaje na základní životní potřeby uváděné stěžovatelkou reálné, a tedy bylo možno z nich vyjít. Po stěžovatelce nelze požadovat zcela přesně doložení každého jednotlivého výdaje. Pokud ze stěžovatelkou předložených důkazů (oznámení o výši důchodu, rozpis výdajů, vyplněný formulář) nebylo možné dostatečně posoudit stěžovatelčiny majetkové a sociální poměry a ověřit si její tvrzení, měl ji soud poučit v tom smyslu, jakým způsobem může svá tvrzení prokázat, aby v řízení neutrpěla újmu. Proto nelze stěžovatelce vytýkat, že zcela nesplnila svou povinnost důkazní, mohla-li se oprávněně domnívat, že všechny soudem požadované důkazy předložila. Obdobné závěry plynou i z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 9. 2008, č. j. 1 As 63/2008 - 34, www.nssoud.cz. Uvedené dílčí pochybení krajského soudu ovšem nemělo v posuzované věci vliv na skutečnost, že stěžovatelka nespĺňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků, jak shora vysvětleno. Proto také nebylo třeba přistoupit ke zrušení napadeného usnesení.

Dále je třeba říci, že přiznané osvobození od soudního poplatku je výchozím předpokladem pro případné prominutí dalších nákladů řízení, k nimž patří i náklady spojené se zastoupením advokátem v řízení o žalobě. Stejně jako osvobození od soudních poplatků, tak i právo na bezplatné zastoupení se tedy váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele a splnění či nesplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků přímo podmiňuje i právo na bezplatné zastoupení (k tomu viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, www.nssoud.cz). Vzhledem k tomu, že v dané věci nebylo shledáno důvodným, aby stěžovatelka byla osvobozena od soudních poplatků, nemůže být úspěšná ani se žádostí o ustanovení zástupce. Stěžovatelka se navíc mylí, pokud se domnívá, že v řízení o žalobě ve správním soudnictví je zastoupení advokátem povinné. Tato povinnost obecně vzniká až v řízení o kasační stížnosti, nemá-li stěžovatel sám vysokoškolské právnické vzdělání – § 105 odst. 2 s. ř. s. (s výjimkami stanovenými judikatorně – viz výše). Tím spíše tedy stěžovatelce není napadeným usnesením bráněno v přístupu k soudu, neboť pro něj není třeba, aby stěžovatelka byla zastoupena.

V daném případě tedy nebyly naplněny namítané kasační důvody a zdejší soud neshledal ani důvody, pro které by měl rozhodnutí zrušit pro pochybení, k nimž by měl přihlížet mimo uplatněné námitky podle § 109 odst. 3 s. ř. s. Proto Nejvyšší správní soud kasační stížnost jako nedůvodnou zamítl (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).

Stěžovatelka, která neměla v tomto soudním řízení úspěch, nemá právo na náhradu nákladů řízení a úspěšnému žalovanému náklady řízení nevznikly. Proto soud rozhodl, že se žalovanému právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti nepřiznává (§ 60 odst. 1, § 120 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 20. srpna 2009

JUDr. Miluše Došková
předsedkyně senátu